

DYREKTORZY DYREKCJI LASÓW PAŃSTWOWYCH W LATACH 1924–1939

Magda Skowronek

Nadleśnictwo Bydgoszcz

WSTĘP

Ogromne spustoszenie, jakie spowodowała I wojna światowa, brak istnienia przez dziesięciolecia państwa polskiego, brak jakiegokolwiek administracji, w tym Lasów Państwowych, spowodował, że odrodzona ojczyzna natychmiast potrzebowała wielu pracowników, którzy pomogliby budować państwo polskie, w tym zorganizować gospodarkę leśną. Twórcy nowej gospodarki i administracji leśnej, Jan Miklaszewski i Adam Loret, potrzebowali wielu doświadczonych fachowców, którym mogliby zaufać i powierzyć kierownicze stanowiska w Lasach Państwowych oraz współpracować z nimi w przyszłości. Dobór kadry był niezwykle trudny i często brakowało nie tylko wykształconych, ale i zaufanych ludzi. Dyrektorzy, którzy zostali mianowani przez Adama Loreta, stworzyli wraz z nim grono fachowców, którzy podjęli trud wprowadzenia Lasów Państwowych na nowoczesne tory.

W ciągu dwudziestolecia międzywojennego w poszczególnych dyrekcjach Lasów Państwowych pracowało łącznie 24 dyrektorów. To oni pełnili najważniejsze funkcje w przedsiębiorstwie, tworzyli jego strukturę, odbudowywali lasy po wojnie oraz zatrudniali i wybierali kadre, z którą pracowali na różnych szczeblach administracji. To oni pokazali, jak wiele można dokonać w lasach w bardzo krótkim czasie. Wybuch II wojny światowej spowodował, że cała ich praca została brutalnie przerwana, a wielki, jak na tak krótki okres działania, dorobek – zniszczony.

LASY PAŃSTWOWE 1924–1939

Odzyskanie niepodległości w 1918 roku stało się dla Polski przełomowym wydarzeniem. Ustalenie granic było procesem długotrwałym i odbywało się stopniowo. Warunki społeczno-gospodarcze w kraju były bardzo niekorzystne i niestabilne. Choć dla wszystkich państw Europy wojna skończyła się w 1918 roku, to dla Polski trwała ona znacznie dłużej. Zakończyła się dopiero 18 marca 1921 roku pokojem ryskim, po wojnie polsko-bolszewickiej, będącej wynikiem wojny światowej i okresu zaborów. Pomimo pogłębiającego się kryzysu gospodarczego państwo polskie na nowo starało się odbudować.

Tak jak we wszystkich gałęziach gospodarki, również w leśnictwie trzeba było zaczynać od początku, ustalić strukturę i przeprowadzić zasadnicze reformy. Po odzyskaniu niepodległości leśnictwo stanowiło zestaw różnych, niepasujących do siebie struktur organizacyjnych. Obowiązujące ustawodawstwo zaborców, w poszczególnych częściach Polski, dotyczące leśnictwa, również było zróżnicowane. Dla lasów niepaństwowych ustawodawstwo zaborców przestało obowiązywać w 1927 roku, gdy ukazało się rozporządzenie prezydenta w sprawie ich zagospodarowania. W przypadku Lasów Państwowych wprowadzenie nowej ustawy, kończącej obowiązywanie aktów prawnych zaborców, nastąpiło dopiero w 1928 roku. Zatem przyjąć należy, że wprowadzenie nowej ustawy rozgranicza dwudziestolecie międzywojenne na dwa okresy. Pierwszy trwał od zakończenia wojny do 1928 roku, w którym w różnych dzielnicach Polski obowiązywało różne ustawodawstwo. Drugi, z ujednoczonym systemem prawnym dla całego kraju, trwał do końca dwudziestolecia międzywojennego. W tym krótkim czasie Lasy Państwowe przeszły ogromną ewolucję, a gospodarka leśna weszła na nowoczesne tory.

Porównując oba okresy, śmiało można stwierdzić, że w pierwszym panowała pewna stagnacja. Zaraz po wojnie warunki do rozwoju były bardzo niepewne, co w sposób zasadniczy przyczyniało się do braku zmian w gospodarce leśnej. W pierwszych latach po wojnie polsko-bolszewickiej największym problemem była niestabilna i ciągle pogłębiająca się słabość rządów, co powodowało brak jakichkolwiek postępów w zakresie ustawodawstwa leśnego. Również zapis w konstytucji marcowej przyznający sejmowi wyłączność w dziedzinie stanowienia prawa, spowalniał rozwój, przez co sprawy leśnictwa w niewielkim stopniu trafiały na porządek dzienny. Dopiero w 1924 roku ukazały się najważniejsze akty prawne. Pierwszym z nich było rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 czerwca 1924 roku, które przekształcało lasy w przedsiębiorstwo – Polskie Lasy Państwowe. Dwa dni później rozporządzenie zostało podpisane przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Drugim ważnym dokumentem dla lasów było rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 30 grudnia 1924 roku, dotyczące wyodrębnienia administracji Lasów Państwowych w oddzielny pion administracji. W okresie drugim ukazały się trzy bardzo ważne akty prawne odnoszące się do Lasów Państwowych. Pierwszym z nich było rozporządzenie z 1928 roku o zagospodarowaniu lasów, drugim rozporządzenie z 1930 roku o powołaniu Dyrekcji Naczelnej Lasów Państwowych, a trzecim dekret z 1936 roku o państwowym gospodarstwie leśnym.

Podział lasów państwowych na jednostki administracyjne odbywał się powoli i etapami. Przedsiębiorstwo Polskie Lasy Państwowe zostało utworzone w 1924 roku na mocy rozporządzenia podpisanego przez prezydenta. Pierwsze próby utworzenia administracji lasów państwowych podjęto już w 1919 roku, kiedy to wyodrębniono z istniejących okręgowych zarządów dóbr państwowych pierwsze cztery zarządy okręgowe Lasów Państwowych. Były to okręgi we Lwowie, Radomiu, Siedlcach i Warszawie¹. Wraz z rozwojem kraju, zmianami granic i pokojem ryskim powstawały kolejne okręgi w Białowieży, Łucku, Wilnie, Poznaniu, Toruniu i Bydgoszczy. Ostatni z wymienionych został zlikwidowany w 1932 roku, a wchodzące w jego skład lasy rozdzielono pomiędzy dyrekcje toruńską i poznańską. Dnia 25 listopada 1938 roku rozporządzeniem Rady Ministrów powołano nowy okręg administracji Lasów Państwowych – Krakowsko-Śląski z siedzibą dyrekcji w Cieszynie.

Po długim okresie, kiedy Polska była pod zaborami, wraz z końcem I wojny światowej lasy polskie były ogromnie zniszczone. Mimo wielu ustaw, reform, jakie wprowadzono, nie można zapominać, że największe znaczenie dla ustabilizowania gospodarki leśnej miała kadra, która od podstaw tworzyła Lasy Państwowe. Dlatego tak ważne były działania wszystkich tych osób, które przyczyniły się do stworzenia i rozwoju leśnictwa w dwudziestoleciu międzywojennym. Do najważniejszych twórców Lasów Państwowych należy zaliczyć Jana Miklaszewskiego i Adama Loreta. Pierwszy z nich był dyrektorem Departamentu Leśnictwa w Ministerstwie Rolnictwa i Reform Rolnych, a drugi dyrektorem Dyrekcji Naczelnej Lasów Państwowych. Najważniejszym zadaniem, jakie przed nimi stało, był dobór jak najlepszej kadry, tak aby Lasy Państwowe wraz z upływem czasu mogły coraz lepiej prosperować i były prawidłowo zarządzane. Nie można przy tym zapominać o konieczności organizowania nowych, współczesnych struktur, jednak o wszystkim zawsze decyduje praca i zaangażowanie ludzi. Dobór personelu był niezwykle trudny. Wiązało się to głównie z brakiem odpowiednio wykształconych i doświadczonych pracowników, którzy natychmiast mogliby podjąć czekające las wyzwania. Dlatego tak ważne jest, aby pamiętać o tych wszystkich, którzy podczas całego dwudziestolecia międzywojennego pełnili funkcje kierownicze w różnych dyrekcjach i na różnych szczeblach zarządzania, gdyż mieli oni zasadniczy wpływ na działalność przedsiębiorstwa, którym kierowali.

Ostatnimi przedwojennymi dyrektorami byli: Karol Nejman (ryc. 2) w Dyrekcji Lasów Państwowych w Białowieży, Franciszek Grychowski w Dyrekcji Lasów Państwowych Krakowsko-Śląskiej², Jan Dunin-Markiewicz (ryc. 3) w Dyrekcji Lasów Państwowych we Lwowie, Stefan Modzelewski (ryc. 4) w Dyrekcji

1 J. BRODA, 2006, *Rozwój organizacyjny i ustawodawstwo dotyczące lasów państwowych*, [w:] *Z dziejów lasów państwowych i leśnictwa polskiego 1924–2004. Okres międzywojenny*, t. I, Warszawa, s. 83.

2 J. BRODA, 2006, *Leśnicy polscy na Ziemiach Wschodnich przed i po wkroczeniu Armii Czerwonej we wrześniu 1939 r.*, [w:] *Z dziejów lasów państwowych i leśnictwa polskiego 1924–2004. Lata wojny i okupacji*, t. II, Warszawa, s. 235.

Lasów Państwowych w Łucku, Teofil Lorkiewicz (ryc. 5) w Dyrekcji Lasów Państwowych w Poznaniu, Bronisław Paszyński w Dyrekcji Lasów Państwowych w Radomiu, Ferdynand Buchta w Dyrekcji Lasów Państwowych w Siedlcach, Władysław Chwalibogowski (ryc. 6) w Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu, Zenon Zadurów w Dyrekcji Lasów Państwowych w Warszawie i Edward Sze-mioth (ryc. 7) w Dyrekcji Lasów Państwowych w Wilnie.

Dużo niejasności i wątpliwości dotyczy dyrektorów dyrekcji w Radomiu i we Lwowie. *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1939* podaje, że pełniącym obowiązki dyrektora we Lwowie był Bronisław Paszyński, a dyrektorem w Radomiu Jan Dunin-Markiewicz. Inne źródła podają, że pod koniec 1938 roku Jan Dunin-Markiewicz został przeniesiony ze stanowiska dyrektora Dyrekcji Lasów Państwowych w Radomiu, w której pracował przez pięć lat, na równorzędne stanowisko do Dyrekcji Lasów Państwowych we Lwowie³. Bronisław Paszyński pracował w dyrekcji we Lwowie niecały rok⁴. Możliwe, że informacje tam zamieszczone wynikają z faktu, iż dane o pracownikach był zbierane z wyprzedzeniem i nie zdążono już uwzględnić zmian, które nastąpiły pod koniec 1938 roku lub później. Dodatkowym dowodem na to, że *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1939* zawiera błędy, jest zdjęcie (ryc. 1), na którym dyrektor Jan Dunin-Markiewicz i pracownicy lwowskiej Dyrekcji Lasów Państwowych czynią przygotowania do obrony Lwowa w 1939 roku.

Budowanie struktury Lasów Państwowych, tworzenie kadr kierowniczych i terenowych, jakie pod kierownictwem Adama Loreta – dyrektora Dyrekcji Naczelnej Lasów Państwowych – prowadzili m.in. wymienieni wyżej, zostało brutalnie przerwane wybuchem II wojny światowej.

LASY PAŃSTWOWE 1939–1945

Niepewna sytuacja polityczna w Europie wiosną 1939 roku, dążenie III Rzeszy Niemieckiej do zaprowadzenia nowego porządku, wskazywało na możliwość konfliktu zbrojnego. W obawie przed wojną na polecenie władz dyrekcje Lasów Państwowych rozesłały nadleśnictwom zarządzenie o postępowaniu na wypadek

3 E. SMUŁKOWA, 2012, *Karty z naszej historii. Leśnik ze Lwowa – inż. Kazimierz Baran (1902–1940)*, „Biuletyn Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych, Toruń”, 2012, nr 4/65, s. 37–38. Elżbieta Smułkowa wspomina ciekawą historię dotyczącą dyrektora Jana Dunina-Markiewicza: „Konkretne wspomnienie z dzieciństwa wiąże się też z dyrektorem Janem Markiewiczem i jego domem. Niedługo przed wojną z jakiejś leśnej inspekcji panowie dyrektorzy przywieźli maleńkiego niedźwiadka, którym z jakichś względów trzeba się było zaopiekować. Przez jakiś czas niedźwiadek ten chował się w ogrodzie dyrektora, a ojciec kilkakrotnie bywał tam z nami, żebyśmy się mogli pod jego okiem dokładnie przyjrzeć prawdziwemu niedźwiadkowi, a nawet go pogłaskać”.

4 J. BRODA, 2007, *Dzieje najnowsze leśnictwa w Polsce 1918–2006*, t. I, Warszawa, s. 109–110.

wojny. Zawierało ono wytyczne, jakie działania i czynności należy przeprowadzić w razie wtargnięcia wroga na teren Polski. Niezbędne było zabezpieczenie: map, operatów, ksiąg kasowych, kas, papierów wartościowych, dokumentów osobowych personelu oraz teczek akt tajnych i poufnych oraz pieczęci i pieczętek i wywiezienie ich poza teren działań wojennych, tak aby nie dostały się w ręce wroga.

Należy przyjąć, że działalność Lasów Państwowych w okresie II Rzeczypospolitej zakończyła się 26 września 1939 roku przekazaniem polskiemu poselstwu w Kownie dokumentów Dyrekcji Naczelnej Lasów Państwowych, które miały być niezwłocznie przekazane do ambasady polskiej w Londynie⁵.

Ogromne znaczenie dla Niemców, gdy wkraczali na ziemie Polski, miały lasy. Traktowano je jako kopalnię surowca drzewnego, żywicy i innych surowców niezbędnych dla niemieckiej gospodarki wojennej. Leśnicy polscy zostali usunięci z zajmowanych stanowisk i zastąpieni przez niemieckich⁶. W nielicznych przypadkach zatrudniano Polaków, lecz byli oni pozbawieni jakichkolwiek wpływów na bieżącą działalność i rozwój gospodarki leśnej, pozostając pod stałym nadzorem władz okupacyjnych. Sytuacja ta odmiennie przedstawiała się na terenach włączonych do Rzeszy lub pozostających w granicach Generalnego Gubernatorstwa.

Administracja państwa polskiego przestała istnieć, przestała również funkcjonować administracja Lasów Państwowych. Jednak bardzo szybko Rząd Rzeczypospolitej Polskiej na Uchodźctwie w Londynie powołał swoje przedstawicielstwa w okupowanym kraju, tworząc struktury Polskiego Państwa Podziemnego, funkcjonujące w latach 1939–1945. Delegatem rządu RP na kraj był przedwojenny prezydent Poznania, Cyryl Ratajski. Wiedząc, jak ogromne znaczenie strategiczne i gospodarcze mają lasy, powołał w ramach Departamentu Rolnictwa tajną Dyrekcję Lasów Państwowych. Na jej czele stanął Teofil Lorkiewicz, były dyrektor Dyrekcji Lasów Państwowych w Poznaniu⁷. Tworząc tajne szefostwo leśnictwa, powołał on Radę Główną Leśnictwa, a obok niej Centralny Ośrodek Oporu Leśników. Obie organizacje współpracowały ze sobą. W skład Rady Głównej wchodził: Władysław Barański, Zygmunt Łukaszewicz, Feliks/Franciszek⁸ Sobczyński, Franciszek Grochowski, Eugeniusz Stankiewicz, Franciszek Szkiłłądź i Jan Vogtman⁹.

5 F. SZKIŁŁĄDŹ, 1967, *Zakończenie działalności polskiej administracji leśnej*, [w:] *Leśnictwo polskie w okresie drugiej wojny światowej*, Warszawa, s. 127.

6 L. KULIG, 1967, *Organizacja i działalność niemieckiej administracji leśnej na okupowanych terenach polskich*, [w:] *Leśnictwo polskie w okresie drugiej wojny światowej*, Warszawa.

7 S. JANKE, 1967, *Cywilny opór leśników polskich*, [w:] *Leśnictwo polskie w okresie drugiej wojny światowej*, Warszawa, s. 141.

8 W. GRABOWSKI, 2003, *Polska tajna administracja cywilna 1940–1945*, Warszawa, s. 254.

9 M. BORCZYŃSKI, 2006, *Teofil Lorkiewicz – twórca Rady Głównej Leśnictwa i Centralnego Ośrodka Oporu Leśników*, [w:] *Z dziejów lasów państwowych i leśnictwa polskiego*

Rada Główna Leśnictwa opracowała plan funkcjonowania leśnictwa w przyszłości, mówiący o tym, jak powinna wyglądać gospodarka i co należy zrobić w lasach po zwycięskim zakończeniu wojny. Opracowano projekty mówiące o przejęciu administracji Lasów Państwowych po wojnie oraz o podjęciu czynności przez państwową administrację leśną. Stworzono rozporządzenie dotyczące organizacji leśnej służby ochronnej oraz ustawę łowiecką. Przygotowano statusu organizacji dla jednostek administracji lasów na ziemiach odzyskanych oraz instrukcję odnośnie do podjęcia czynności przez administrację Lasów Państwowych na ziemiach odzyskanych. Opracowano wytyczne dotyczące o ustroju szkolnictwa, doświadczalnictwa i akcji wydawniczej, obrotu drewnem, przepisów o zarządzeniu powierniczym w okresie pookupacyjnym w stosunku do lasów oraz innego mienia związanego z gospodarką leśną, zasad rozliczeń w stosunku do mienia podlegającego nacjonalizacji na podstawie dekretu o upaństwowieniu lasów¹⁰.

Centralny Ośrodek Oporu Leśników pełnił dwie różne funkcje. Pierwsza dotyczyła zadań postawionych na szczeblu cywilnym, druga wojskowym. Celem cywilnego Centralnego Ośrodka Oporu Leśników było: przeszkadzanie niemieckiej administracji leśnej w rabunkowej eksploatacji lasów, przerywanie prac tartaków, sabotowanie zarządzeń okupanta, prowadzenie podstawowych zadań leśnych, takich jak pielęgnacja, zalesienia i ochrona lasu, prowadzenie spisu szkód będących wynikiem rabunkowej gospodarki okupantów, prowadzenie ewidencji i weryfikacji leśników oraz próba opracowania planów organizacji polskiej gospodarki leśnej po odzyskaniu niepodległości. Działania Centralnego Ośrodka Oporu Leśników na szczeblu wojskowym miały na celu ukrywanie oddziałów partyzanckich w lasach, dostarczanie oddziałom zbrojnym żywności i środków opatrunkowych, składowanie amunicji i broni, ukrywanie radiostacji, organizowanie zrzutowisk terenowych dla lotnictwa alianckiego, sprawowanie służby wywiadowczej oraz osobisty udział w działaniach dywersyjnych. Do wszystkich tych działań pracownicy leśnictwa byli doskonale przygotowani. W latach 1933–1939 w paramilitarnej organizacji – Przesposobienie Wojskowe Leśników – przeszkolono ponad 12 tys. leśników i robotników leśnych. Jednym z głównych celów tej organizacji, pozostającej pod wspólnym zarządem poszczególnych dyrekcji lasów państwowych i odnośnych dowództw okręgów korpusów, było przygotowanie leśników do zadań, przydzielonych im na wypadek wojny. Zasadniczy nacisk w trakcie szkoleń kładziono na przygotowanie bojowe i organizowanie sabotażu na tyłach wroga¹¹.

Teofil Lorkiewicz, dyrektor Rady Głównej Leśnictwa, poza jej strukturami powołał również kierowników działów lasów w wydziałach rolnictwa okręgowych delegatur rządu. Zostali nimi: Kazimierz Maciejewski – okręg radomski, Władysław Chwalibogowski, Jan Tomak, Józef Kwasiborski, Jerzy Nowicki i Jan Rutkowski – okręg lwowski, Eugeniusz Zakrzewski i Alojzy Cysewski – okręg

1924–2004. *Lata wojny i okupacji*, t. II, Warszawa, s. 138–139.

10 W. GRABOWSKI, *Polska...*, s. 254–255.

11 Z. ZIELIŃSKI, 2007, *Leśnicy na frontach II wojny światowej*, Ząbki, s. 24.

lubelski i Bronisław Paszyński¹². Zadaniem kierowników było przekazywanie zarządzeń i wytycznych dla polskich leśników pracujących w terenie. Odbywało się to za pomocą sieci konspiracyjnych. Powoływali oni również rady okręgowe, w skład których wchodziłi najbardziej zaufani leśnicy.

W trakcie powstania warszawskiego zostały opublikowane dwa rozporządzenia.

Pierwsze to rozporządzenie Krajowej Rady Ministrów, które dotyczyło zabezpieczenia ziemi na cele przebudowy ustroju rolnego, a drugie to rozporządzenie również Krajowej Rady Ministrów, które mówiło o lasach niestanowiących własności państwa oraz o przejęciu pod zarząd państwowy niektórych nieużytków i gruntów słabych¹³.

Rada Główna Leśnictwa działała do maja 1945 roku, większa część materiałów i dokumentów dotyczących działalności Lasów Państwowych spłonęła w pożarze podczas powstania. Znajdowały się one przy ulicy Dobrej i Słupskiej w Warszawie w archiwum Rady.

DYREKTORZY DWUDZIESTOLECIA MIĘDZYWOJENNEGO

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości kraj na nowo zaczął się rozwijać i tworzyć nowe kierunki gospodarki. Lasy Państwowe oficjalnie powstały dopiero w 1924 roku. Do stworzenia i rozbudowy przedsiębiorstwa Polskie Lasy Państwowe przyczyniło się wiele osób. W tamtych czasach brakowało wykształconej i doświadczonej kadry, która mogłaby zająć odpowiednie stanowiska. Dlatego tak bardzo liczyli się leśnicy z wyższym wykształceniem, którzy ukończyli renomowane uczelnie. To właśnie oni tworzyli Lasy Państwowe i przyczynili się do wielu zmian.

W całym okresie międzywojennym powstało łącznie 11 dyrekcji Lasów Państwowych: w Białowieży, Bydgoszczy¹⁴, Krakowsko-Śląska¹⁵, we Lwowie, Łucku, Poznaniu, Radomiu, Siedlcach, Toruniu, Warszawie i Wilnie. Łącznie przez 15 lat na stanowiskach dyrektorów poszczególnych dyrekcji Lasów Państwowych były 24 osoby. W niektórych dyrekcjach zauważa się stabilną kadrę, a zmiany na stanowisku dyrektora są niewielkie, zaś w innych rotacja kadry była olbrzymia. Co było przyczyną ciągłych zmian na stanowiskach dyrektorów i dlaczego byli wymieniani pomiędzy poszczególnymi dyrekcjami, możemy się tylko domyślać. Osoby, które objęły stanowiska dyrektorów, nie znalazły się tam przez przypadek. Musiały mieć wyższe wykształcenie i ogromne doświadczenie.

12 W. GRABOWSKI, 2003, *Polska...*, s. 254.

13 Dziennik Ustaw RP, cz. III, nr 2, poz. 9 i 10, 2 VIII 1944 r.

14 Dyrekcja Lasów Państwowych w Bydgoszczy została zlikwidowana w 1932 roku (J. BRODA, 2007, *Dzieje...*, s. 53).

15 Na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 listopada 1938 roku powołany został nowy okręg administracji Lasów Państwowych Krakowsko-Śląski z siedzibą dyrekcji w Cieszynie (*Kalendarz leśny informacyjny na rok 1939, 1939, Wilno*, s. 12).

W Dyrekcji Lasów Państwowych w Białowieży od 1924 roku do 1939 roku na stanowisku dyrektora było łącznie pięć osób. Pierwszym dyrektorem był Edward Szemioth/Siemioth¹⁶. Następnym był Stanisław Zaniewski, który pracował do roku 1928¹⁷, kiedy to zwolnił się na własną prośbę. Nieznane są jego losy powojenne. Po nim stanowisko objął Antoni Sym¹⁸ i pracował do 1930 roku. Zmarł 4 maja 1935 roku. Od 1930 do 1934 roku dyrektorem był Stefan Modzelewski¹⁹/Modzielewski²⁰. Po zakończeniu pracy w dyrekcji w Białowieży został przeniesiony na to samo stanowisko do Dyrekcji Lasów Państwowych w Łucku²¹. Ostatnim przedwojennym dyrektorem w dyrekcji w Białowieży był Karol Nejman²²/Neyman²³. Został aresztowany wraz z Adamem Loretem i innymi leśnikami przez Sowieców²⁴. Wywieziony w głąb ZSRS, został zamordowany w nieznanym miejscu, czasie i okolicznościach²⁵. Józef Broda podał, że w grupie aresztowanych wraz z Naczelnym Dyrektorem Lasów Państwowych Adamem Loretem, poza dyrektorem Karolem Nejmanem, był również dyrektor Dyrekcji Lasów Państwowych w Warszawie pełniący tę funkcję w latach 1934–1938, Edmund Mickiewicz (ryc. 8). Według autora jego losy, tak jak losy Adama Loreta nie zostały wyjaśnione do dziś²⁶.

Dyrekcja Lasów Państwowych w Bydgoszczy istniała do 1932 roku. Jedynym jej dyrektorem był Józef Zagórski²⁷. Wraz z zamknięciem dyrekcji Józef Zagórski

16 Podaje pisownię nazwiska Siemioth (J. BRODA, 2006, *Leśnicy...*, s. 234).

17 *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1927*, 1927, Wilno, s. 197, *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1928*, 1928, Wilno, s. 321.

18 *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1929*, 1929, Wilno, s. 212.

19 „Almanach Leśny. Rocznik Personalny Administracji Lasów Państwowych”, 1933, Warszawa, s. 17.

20 W *kalendharzu leśnym informacyjnym na rok 1939* podano pisownię nazwiska – Modzielewski, w *kalendharzach leśnych* często zdarzały się literówki i jest to najprawdopodobniej błąd, bo w innych *kalendharzach leśnych* pisownia nazwiska wygląda – Modzelewski (*Kalendarz leśny informacyjny na rok 1939*, 1939, Warszawa, s. 172).

21 *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1939*, 1939, Wilno, s. 172.

22 *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1935*, 1935, Wilno, s. 60, *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1937*, 1937, Wilno, s. 49, *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1939*, 1939, Wilno, s. 170.

23 W *Almanachu* podano pisownię nazwiska – Neyman (M. BORCZYŃSKI, 1997, *Almanach polskich leśników kombatanów*, Poznań, s. 352).

24 Informację powyższą należy uznać za błędną, ponieważ Edmund Mickiewicz zmarł 1 kwietnia 1938 roku i został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie (J. BRODA, 2006, *Leśnicy...*, s. 234).

25 M. BORCZYŃSKI, 1997, *Almanach...*, s. 352.

26 J. BRODA, 2006, *Leśnicy...*, s. 234.

27 *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1926*, 1926, Wilno, s. 86, *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1927*, 1927, Wilno, s. 200, *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1928*, 1928, Wilno, s. 325, *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1929*, 1929, Wilno, s. 220.

został przeniesiony na stanowisko dyrektora do sąsiedniej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu²⁸. Zmarł w styczniu 1944 roku²⁹.

Krakowsko-Śląska Dyrekcja Lasów Państwowych powstała w listopadzie 1938 roku. Dyrektorem został mianowany Franciszek Grychowowski³⁰. Był członkiem Rady Głównej Leśników przy Delegaturze Rządu na Kraj³¹. Po wojnie aktywnie działał społecznie, zmarł 3 stycznia 1964 roku³².

W Dyrekcji Lasów Państwowych we Lwowie pierwszym dyrektorem był Karol Chlipalski³³. Kolejnym został w 1927 roku Władysław Zarański³⁴. Losy powojenne obu dyrektorów są nieznane. Od 1928 do 1929 roku dyrektorem był Stanisław Kączkowski³⁵. Brak jakichkolwiek informacji o jego losach po wojnie. Następnie dyrektorem został Konrad Szubert³⁶ (ryc. 9). Zginął w wypadku samochodowym 17 maja 1938 roku³⁷. Po tym tragicznym zdarzeniu obowiązki dyrektora pełnił Bronisław Paszyński, kierownik Biura Organizacji i Inspekcji, co trwało bardzo krótko, do czasu, gdy został mianowany dyrektorem Dyrekcji Lasów Państwowych w Radomiu. Jego miejsce zajął Jan Dunin-Markiewicz, aresztowany przez Sowieców i wywieziony do ZSRS, gdzie wszelki ślad po nim zaginął³⁸.

Pierwszym dyrektorem w Dyrekcji Lasów Państwowych w Łucku był Józef Potocki³⁹. Jego powojenne losy są również nieznane. W 1927 roku jego stanowisko objął Ryszard Słucznanowski⁴⁰. Nie wiadomo, co stało się z nim podczas wojny, brak jakichkolwiek informacji o działalności powojennej. Od 1931 do 1934 roku dyrektorem był Karol Nejman⁴¹. W 1934 roku został przeniesiony na takie samo

28 K. PRZYBYSZEWSKI, 2010, *Dyrektorzy Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu w latach 1925–1939*. Teofil Lorkiewicz, Władysław Chwalibogowski, [w:] *Z dziejów Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu 1925–2010*, Toruń, s. 61.

29 Tamże, s. 62.

30 J. BRODA, 2006, *Leśnicy...*, s. 235.

31 M. BORCZYŃSKI, 1997, *Almanach...*, s. 178.

32 P. ZARZYŃSKI, 2014, *Poczet przewodniczących, członków honorowych i kawalerów Medalu Pro Bono Silvae Polskiego Towarzystwa Leśnego w latach 1882–2013*, Warszawa, s. 122.

33 *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1926*, 1926, Wilno, s. 87.

34 *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1927*, 1927, Wilno, s. 204.

35 *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1928*, 1928, Wilno, s. 332, *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1929*, 1929, Wilno, s. 184.

36 „Almanach Leśny...”, 1933, s. 33, *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1935*, 1935, Wilno, s. 61, *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1937*, 1937, Wilno, s. 49.

37 „Głos Narodu”, 21 listopada 1938, nr 320, s. 1, „Podkarpacki Głos Lasu”, 2013, nr 4, s. 4.

38 M. BORCZYŃSKI, 1997, *Almanach...*, s. 320.

39 *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1926*, 1926, Wilno, s. 88.

40 *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1927*, 1927, Wilno, s. 206, *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1928*, 1928, Wilno, s. 338.

41 „Almanach Leśny...”, 1933, s. 49.

stanowisko do Dyrekcji Lasów Państwowych w Białowieży i tam pracował do wybuchu wojny. Na jego stanowisko z kolei przeniesiono dyrektora z Dyrekcji Lasów Państwowych w Białowieży Stefana Modzelewskiego. Pracował on do 1939 roku.

Od 1924 roku dyrektorem w Dyrekcji Lasów Państwowych w Poznaniu był Antoni Pacyński, który piastował stanowisko do 1926 roku⁴². W 1927 roku w Dyrekcji Lasów Państwowych w Poznaniu nie było dyrektora, jego obowiązki pełnił wicedyrektor Edmund Bartz⁴³. Od 1928 roku dyrektorem został Władysław Grzegorzewski, delegowany do odwołania dyrektora w Dyrekcji Lasów Państwowych w Wilnie. Pracował do 1932 roku⁴⁴. Obecnie brak informacji o jego powojennych losach. Ostatnim przedwojennym dyrektorem w tej dyrekcji był Teofil Lorkiewicz⁴⁵ (ryc. 8), który został przeniesiony z Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu. Teofil Lorkiewicz po wybuchu powstania warszawskiego 3 sierpnia 1944 roku został aresztowany przez Niemców i najprawdopodobniej rozstrzelany⁴⁶.

W Dyrekcji Lasów Państwowych w Radomiu w dwudziestoleciu międzywojennym było trzech dyrektorów. Pierwszym był Edmund Mickiewicz pracujący na tym stanowisku do 1934 roku⁴⁷. Kolejnym dyrektorem został Jan Dunin-Markiewicz, który pracował do 1938 roku⁴⁸. Pod koniec 1938 roku dyrektorem został Bronisław Paszyński i zajmował to stanowisko do wybuchu II wojny światowej. Był organizatorem szkoły leśnej w Goraju⁴⁹. Zmarł w 1948 roku.

Dyrektorem Lasów Państwowych w Siedlcach był Waław Rogiński⁵⁰ (ryc. 10). Pracował on do emerytury, na którą przeszedł w 1935 roku⁵¹. Będąc na emeryturze,

42 *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1926, 1926, Wilno, s. 89.*

43 *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1927, 1927, Wilno, s. 208.*

44 *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1928, 1928, Wilno, s. 180, Kalendarz leśny informacyjny na rok 1929, 1929, Wilno, s. 340.*

45 „Almanach Leśny...”, 1933, s. 61, *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1935, 1935, Wilno, s. 62, Kalendarz leśny informacyjny na rok 1937, 1937, Wilno, s. 50, Kalendarz leśny informacyjny na rok 1939, 1939, Wilno, s. 173.*

46 M. BORCZYŃSKI, 1997, *Almanach...*, s. 297.

47 *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1926, 1926, Wilno, s. 90, Kalendarz leśny informacyjny na rok 1927, 1927, Wilno, s. 210, Kalendarz leśny informacyjny na rok 1928, 1928, Wilno, s. 196, Kalendarz leśny informacyjny na rok 1929, 1929, Wilno, s. 345, „Almanach Leśny...”, 1933, s. 83.*

48 *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1935, 1935, Wilno, s. 62, Kalendarz leśny informacyjny na rok 1937, 1937, Wilno, s. 51, Kalendarz leśny informacyjny na rok 1939, 1939, Wilno, s. 173.*

49 Przewodnik po gminie Lubasz.

50 *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1926, 1926, Wilno, s. 91, Kalendarz leśny informacyjny na rok 1927, 1927, Wilno, s. 213, Kalendarz leśny informacyjny na rok 1928, 1928, Wilno, s. 348, Kalendarz leśny informacyjny na rok 1929, 1929, Wilno, s. 206, Kalendarz leśny informacyjny na rok 1935, 1935, Wilno, s. 63, „Almanach Leśny...”, 1933, s. 101.*

51 S. DUNIKOWSKI, W. FONDER, 2011, *Dyrektorzy dyrekcji warszawskiej, [w:] Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Warszawie. 90 lat w służbie lasom*, Warszawa, s. 44.

otrzymał propozycję powrotu do pracy. W latach 1944–1945 pełnił funkcję dyrektora w Siedlcach. Zmarł 1 czerwca 1956 roku⁵². Drugim dyrektorem, pracującym do wybuchu wojny, został Ferdynand Buchta⁵³. Był żołnierzem wojsk polskich, w stopniu majora, na zachodzie, we Francji i Anglii⁵⁴. Losy powojenne są nieznane.

W 1925 roku powstała Dyrekcja Lasów Państwowych w Toruniu. Pierwszym jej dyrektorem został Teofil Lorkiewicz, który pracował na tym stanowisku do 1932 roku⁵⁵. Kiedy został przeniesiony na równorzędne stanowisko do dyrekcji w Poznaniu jego miejsce zajął Józef Żagórski, który wcześniej był dyrektorem Dyrekcji Lasów Państwowych w Bydgoszczy. Pracował on jako dyrektor dyrekcji w Toruniu do 1934 roku⁵⁶. Pod koniec 1934 roku nowym dyrektorem został mianowany Władysław Chwalibogowski (ryc. 10), przeniesiony z dyrekcji w Warszawie. Władysław Chwalibogowski pracował do wybuchu wojny⁵⁷, która zmusiła go do ucieczki przed Niemcami z Torunia do Lwowa.

Pierwszym dyrektorem Dyrekcji Lasów Państwowych w Warszawie był twórca lasów Adam Loret. Pracował on w dyrekcji do 1930 roku⁵⁸. Na jego miejsce został wyznaczony Władysław Chwalibogowski, który wcześniej był wicedyrektorem w tej dyrekcji. Od 1930 roku pełnił obowiązki dyrektora, a dyrektorem Dyrekcji Lasów Państwowych w Warszawie został w 1934 roku. Kolejnym dyrektorem był Edmund Mickiewicz, który pracował do 1938 roku. Zmarł 1 kwietnia 1938 roku z powodu choroby⁵⁹. Zastąpił go Zenon Zadurówicz, który pracował do wybuchu wojny⁶⁰. Był żołnierzem w Brygadzie Podhalańskiej na Zachodzie w stopniu porucznika, zmarł w wojsku⁶¹.

W Dyrekcji Lasów Państwowych w Wilnie pierwszym dyrektorem był Władysław Grzegorzewski, pracował on do 1928 roku⁶². Kolejnym dyrektorem od

52 Tamże, s. 44.

53 *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1937*, 1937, Wilno, s. 51, *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1939*, 1939, Wilno, s.174.

54 M. BORCZYŃSKI, 1997, *Almanach...*, s. 90.

55 K. PRZYBYSZEWSKI, 2010, *Dyrektorzy...*, s. 57.

56 T. CHRZANOWSKI, 2010, *Dyrektorzy DLP w Toruniu, w latach 1925–1939. Józef Żagórski*, [w:] *Z dziejów Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu 1925–2010*, Toruń, s. 61.

57 L. POMERENKE, 1998, *Zarys dziejów Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu w latach 1920–1950, w świetle zachowanych archiwaliów Archiwum Państwowego w Bydgoszczy i Archiwum Państwowego w Toruniu*, „Biuletyn Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu”, nr 4.

58 S. DUNIKOWSKI, W. FONDER, 2011, *Dyrektorzy...*, s. 41.

59 Tamże, s. 42.

60 Tamże, s. 43.

61 M. BORCZYŃSKI, 2006, *Almanach...*, s. 570. Dunikowski i Fonder w swojej publikacji podają informację, że Zenon Zadurówicz zmarł 10 lipca w 1963 roku w Londynie (S. DUNIKOWSKI, W. FONDER, 2011, *Dyrektorzy...*, s. 44).

62 *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1926*, 1926, Wilno, s. 95, *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1927*, 1927, Wilno, s. 223, *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1928*,

1929 do 1939 roku został Edward Szemieth⁶³. Zmarł nagle w trakcie wkroczenia Sowietów do Wilna⁶⁴.

Zdarzały się przypadki wymiany dyrektorów pomiędzy dyrekcjami lub delegowanie ich do innej dyrekcji, a wtedy sprawowali jednocześnie funkcję dyrektora w obu dyrekcjach. Trudno ocenić, czy przenoszenie z dyrekcji do dyrekcji wynikało z dużego zaufania Adama Loreta do tych osób, czy decyzje takie wynikały z innych przyczyn.

Większość kadry Lasów Państwowych pracującej w dwudziestoleciu międzywojennym została aresztowana przez Niemców lub Sowietów. Bardzo wielu zostało zamordowanych, zesłanych do obozów i brak informacji o ich dalszych losach. II wojna światowa spowodowała ogromne spustoszenie w kadrach administracji Lasów Państwowych. Nielicznym udało się przeżyć wojnę. Tylko czterech dyrektorów z dwudziestolecia międzywojennego uniknęło śmierci w czasie wojennej zawieruchy. Byli to Władysław Chwalibogowski, Franciszek Grydchowski, Bronisław Paszyński i Wacław Rogiński. Kolejnym dyrektorem, którego losy powojenne są niepewne, jest Zenon Zadurówicz. Borczyński w swojej publikacji podaje, że Zenon Zadurówicz zmarł podczas wojny w wojsku, zaś według innego źródła przeżył wojnę i zmarł w 1963 roku w Londynie⁶⁵. Władysław Chwalibogowski jako jedyny po wojnie pracował na stanowisku dyrektora i tworzył nową dyrekcję na ziemiach zachodnich. Franciszek Grychowski od 1946 roku pełnił funkcję przewodniczącego Państwowej Rady Leśnictwa przy Ministrze Leśnictwa. Wchodził w skład Głównej Komisji Rewizyjnej Polskiego Towarzystwa Leśnego. Zmarł 3 stycznia 1963 roku⁶⁶. Bronisław Paszyński zmarł w 1948 roku i nie pracował w administracji Lasów Państwowych. Wacław Rogiński na emeryturze został w 1944 roku poproszony o objęcie obowiązków dyrektora w Siedlcach, niestety ciężki wypadek uniemożliwił mu ich dłuższe pełnienie. Pracował na tym stanowisku do 1945 roku, następnie podjął pracę w Ministerstwie Leśnictwa na stanowisku doradcy do spraw leśnych, w 1947 roku ostatecznie przeszedł na emeryturę w wieku 72 lat. Zmarł 1 czerwca 1956 roku w Siedlcach⁶⁷.

Z powodu dużych sprzeczności w materiałach, błędów w pisowni nazwisk bądź braku informacji trudno było ułożyć chronologiczny wykaz wszystkich dyrektorów poszczególnych Dyrekcji Lasów Państwowych pracujących w latach 1924–1939. W kalendarzach leśnych informacyjnych wydawanych od 1926 do 1939 roku znajdują się czasem błędne dane. Wynikało to stąd, że informacje o osobach

1928, Wilno, s. 361.

63 *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1929*, 1929, Wilno, s. 213, *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1935*, 1935, Wilno, s. 64, *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1937*, 1937, Wilno, s. 53, *Kalendarz leśny informacyjny na rok 1939*, 1939, Wilno, s. 177, „Almanach Leśny...”, 1933, s. 163.

64 J. BRODA, 2006, *Leśnicy...*, s. 234.

65 S. DUNIKOWSKI, W. FONDER, 2011, *Dyrektorzy...*, s. 44.

66 P. ZARZYŃSKI, 2014, *Poczet...*, s. 121–122.

67 Tamże, s. 121–122.

Tabela 1. Wykaz dyrektorów pracujących w poszczególnych Dyrekcjach Lasów Państwowych w latach 1924–1939

Table 1. List of directors working in Directorates of State Forests in the years 1924–1939

Dyrekcja Lasów Państwowych	Imię i nazwisko	Lata pracy
Dyrekcja Lasów Państwowych w Białowieży	Edward Szemioth	1924
	Stanisław Zaniewski	1924–1925
	Antoni Sym	1925–1930
	Stefan Modzelewski	1930–1934
	Karol Nejman	1934–1939
Dyrekcja Lasów Państwowych w Bydgoszczy	Józef Zagórski	1926–1932
Dyrekcja Lasów Państwowych Krakowsko-Śląska	Franciszek Grychowski	1938–1939
Dyrekcja Lasów Państwowych we Lwowie	Karol Chlipalski	1926
	Władysław Zarański	1926–1927
	Stanisław Kączkowski	1928–1929
	Konrad Szubert	1930–1938
	Bronisław Paszyński	1938
	Jan Dunin-Markiewicz	1938–1939
Dyrekcja Lasów Państwowych w Łucku	Józef Potocki	1926
	Ryszard Słuczanowski	1926–1928
	Karol Nejman	1931–1933
	Stefan Modzelewski	1934–1939
Dyrekcja Lasów Państwowych w Poznaniu	Antoni Pacyński	1924–1926
	Władysław Grzegorzewski	1928–1932
	Teofil Lorkiewicz	1932–1939
Dyrekcja Lasów Państwowych w Radomiu	Edmund Mickiewicz	1924–1934
	Jan Dunin-Markiewicz	1934–1938
	Bronisław Paszyński	1939
Dyrekcja Lasów Państwowych w Siedlcach	Wacław Rogiński	1926–1935
	Ferdynand Buchta	1937–1939
Dyrekcja Lasów Państwowych w Toruniu	Teofil Lorkiewicz	1925–1932
	Józef Zagórski	1932–1934
	Władysław Chwalibogowski	1934–1939
Dyrekcja Lasów Państwowych w Warszawie	Adam Loret	1924–1930
	Władysław Chwalibogowski	1930–1934
	Edmund Mickiewicz	1934–1938
	Zenon Zadurowicz	1938–1939
Dyrekcja Lasów Państwowych w Wilnie	Władysław Grzegorzewski	1926–1928
	Edward Szemioth	1929–1939

Źródło: opracowanie własne na podstawie kalendarzy leśnych informacyjnych z lat 1926–1939.

pracujących w administracji Lasów Państwowych były zbierane rok wcześniej niż rok wydania poszczególnych kalendarzy. W związku z powyższym kalendarze nie uwzględniały zmian następujących już po zebraniu materiałów. Liczne przenoszenie dyrektorów do innych dyrekcji na równorzędne stanowiska spowodowało wiele wątpliwości i konieczne było weryfikowanie ich z innymi źródłami. Tabela 1 jest próbą uporządkowania i chronologicznego przedstawienia wszystkich dyrektorów poszczególnych Dyrekcji Lasów Państwowych pracujących w latach 1924–1939⁶⁸.

LITERATURA

- „Almanach Leśny. Rocznik Personalny Administracji Lasów Państwowych 1933”, 1933, Spółka Wydawnicza Prasa Drzewna, Warszawa.
- BORCZYŃSKI M., 1997, *Almanach polskich leśników kombatantów*, Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie, Poznań, s. 90, 178, 297, 320, 352, 570.
- BORCZYŃSKI M., 2006, *Teofil Lorkiewicz – twórca Rady Głównej Leśnictwa i Centralnego Ośrodka Oporu Leśników*, [w:] *Z dziejów lasów państwowych i leśnictwa polskiego 1924–2004. Lata wojny i okupacji*, t. II, Wyd. CILP, Warszawa, s. 138–139.
- BRODA J., 2006, *Rozwój organizacyjny i ustawodawstwo dotyczące lasów państwowych*, [w:] *Z dziejów lasów państwowych i leśnictwa polskiego 1924–2004. Okres międzywojenny*, t. I, Wyd. CILP, Warszawa, s. 53, 83.
- BRODA J., 2006, *Leśnicy polscy na Ziemiach Wschodnich przed i po wkroczeniu Armii Czerwonej we wrześniu 1939 r.*, [w:] *Z dziejów lasów państwowych i leśnictwa polskiego 1924–2004. Lata wojny i okupacji*, t. II, Wyd. CILP, Warszawa, s. 234–235.
- BRODA J., 2007, *Dzieje najnowsze leśnictwa w Polsce 1918–2006*, t. I, Wyd. PTL, Warszawa, s. 109–110.
- CHRZANOWSKI T., 2010, *Dyrektorzy Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu w latach 1925–1939. Teofil Lorkiewicz, Władysław Chwalibogowski*, [w:] *Z dziejów Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu 1925–2010*, Wyd. PTL, Toruń, s. 61.
- DUNIKOWSKI S., FONDER W., 2011, *Dyrektorzy dyrekcji warszawskiej*, [w:] *Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Warszawie. 90 lat służbie lasom*, Wyd. RDLP w Warszawie, Warszawa, s. 41–44.
- Dziennik Ustaw RP, cz. III, nr 2, poz. 9 i 10, 2 VIII 1944 r.
- „Głos Narodu”, 21 listopada 1938, nr 320, s. 1, „Podkarpacki Głos Lasu”, 2013, nr 4, s. 4.
- GRABOWSKI W., 2003, *Polska tajna administracja cywilna 1940–1945*, Wyd. IPN, Warszawa, s. 254–255.
- Kalendarz Leśny informacyjny na rok 1926, 1927, 1928, 1929, 1935, 1937, 1939.*
- KULIG L., 1967, *Organizacja i działalność niemieckiej administracji leśnej na okupowanych terenach polskich*, [w:] *Leśnictwo polskie w okresie drugiej wojny światowej*, PWRiL, Warszawa.
- JANKE S., 1967. *Cywilny opór leśników polskich*, [w:] *Leśnictwo polskie w okresie drugiej wojny światowej*, PWRiL, Warszawa, s. 141.

68 Informacje z kalendarzy leśnych informacyjnych z lat 1926–1939.

- PRZYBYSZEWSKI K., 2010, *Dyrektorzy Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu w latach 1925–1939*. Teofil Lorkiewicz, Władysław Chwalibogowski, [w:] *Z dziejów Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu 1925–2010*, Wyd. PTL, Toruń, s. 57, 61.
- POMERENKE L., 1998, *Zarys dziejów Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu w latach 1920–1950, w świetle zachowanych archiwaliów Archiwum Państwowego w Bydgoszczy i Archiwum Państwowego w Toruniu*, „Biuletynie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu”, nr 4.
- SZKILLĄDŹ F., 1967, *Zakończenie działalności polskiej administracji leśnej*, [w:] *Leśnictwo polskie w okresie drugiej wojny światowej*, PWRiL, Warszawa, s. 127.
- SMULKOWA E., 2012, *Karty z naszej historii. Leśnik ze Lwowa – inż. Kazimierz Baran (1902–1940)*, „Biuletyn Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu”, nr 4/65, s. 37–38.
- ZARZYŃSKI P., 2014, *Poczet przewodniczących, członków honorowych i kawalerów Medalu Pro Bono Silvae Polskiego Towarzystwa Leśnego na przestrzeni lat 1882–2013*, Wyd. PTL, Warszawa, s. 120–122.
- ZIELIŃSKI Z., 2007, *Leśnicy na frontach II wojny światowej*, Wyd. Apostolicum, Ząbki, s. 24.

DYREKTORZY DYREKCJI LASÓW PAŃSTWOWYCH W LATACH 1924–1939

Streszczenie

Lasy Państwowe powstały w 1924 roku. Od tego czasu przeszły ogromną ewolucję. Najważniejszym momentem dla Lasów Państwowych było dwudziestolecie międzywojenne, w którym od podstaw stworzono administrację, gospodarkę oraz strukturę Lasów Państwowych. Do ich stworzenia i rozwoju w największym stopniu przyczyniła się kadra kierownicza. To właśnie ona podejmowała decyzję i ustalała zasady prowadzenia administracji Lasów Państwowych oraz odpowiadała za dobór zatrudnionych pracowników.

Głównymi twórcami administracji Lasów Państwowych byli Jan Miklaszewski – dyrektor Departamentu Leśnictwa w Ministerstwie Rolnictwa – i Adam Loret – dyrektor Dyrekcji Naczelnej Lasów Państwowych.

W dwudziestolecu międzywojennym w 11 dyrekcjach Lasów Państwowych łącznie pracowało 24 dyrektorów: Edward Szemioth, Stanisław Zaniewski, Antoni Sym, Stefan Modzelewski, Karol Nejman, Józef Zagórski, Franciszek Grychowski, Karol Chlipalski, Władysław Zarański, Stanisław Kączkowski, Konrad Szubert, Bronisław Paszyński, Jan Dunin-Markiewicz, Józef Potocki, Ryszard Słuczanski, Antoni Pacyński, Władysław Grzegorzewski, Teofil Lorkiewicz, Edmund Mickiewicz, Waclaw Rogiński, Ferdynand Buchta, Władysław Chwalibogowski, Zenon Zaduwowicz i Adam Loret. To właśnie oni, na czele z Adamem Loretem, stworzyli i wprowadzili Lasy Państwowe na tory nowoczesnej gospodarki.

Wybuch II wojny światowej spowodował, że cała prężnie rozwijająca się gospodarka Lasów Państwowych przestała funkcjonować. Większość dyrektorów została zamordowana podczas wojny, o niektórych słuch zaginęła, a tylko

nieliczni przeżyli. Władysław Chwalibogowski jako jedyny po wojnie pracował na stanowisku dyrektora w nowo utworzonej dyrekcji na ziemiach zachodnich.

Ich wielka praca, jaką włożyli w działalność Lasów Państwowych, została drastycznie przerwana w latach najstraszliwszej z wojen.

Słowa kluczowe: dwudziestolecie międzywojenne, II wojna światowa, dyrektorzy Lasów Państwowych, leśnictwo, lasy

DIRECTORS OF THE STATE FORESTS IN YEARS 1924–1939

S u m m a r y

The State Forests were established in 1924. Since then, they went through a huge development. The most important moment for the State Forests was the interwar period, in which their administration, economy and structure were created from the ground up. Management was the most important contributor to their creation and development. It influenced and set the rules for the State Forests administration and was in charge of the selection of employees.

The main creators of the State Forests Administration were Jan Miklaszewski – director of the Forestry Department at the Ministry of Agriculture and Adam Loret – director of the State Forests Directorate.

In the interwar period, 24 directors worked in eleven regional directorates of the State Forests: Edward Szemioth, Stanisław Zaniewski, Antoni Sym, Stefan Modzelewski, Karol Nejman, Józef Zagórski, Franciszek Grychowki, Karol Chlipalski, Władysław Zarański, Stanisław Kączkowski, Konrad Szubert, Bronisław Paszyński, Jan Dunin-Markiewicz, Józef Potocki, Ryszard Słuczanski, Antoni Pacyński, Władysław Grzegorzewski, Teofil Lorkiewicz, Edmund Mickiewicz, Wacław Rogiński, Ferdynand Buchta, Władysław Chwalibogowski, Zenon Zadurowicz and Adam Loret. Those people with Adam Loret as their leader created the economy and were responsible for the development of the State Forests.

The World War II caused the ceasing of the State Forests economy thrival. Most of the directors were murdered during the war, some of them were lost, and only a few survived. Władysław Chwalibogowski was the only post-war director in the newly created directorate in the western territories.

Their great work put impact on functions of the State Forests. The development was drastically interrupted in the years of the most terrifying of wars.

Keywords: interwar period, II World War, State Forest Directors, forestry, forests

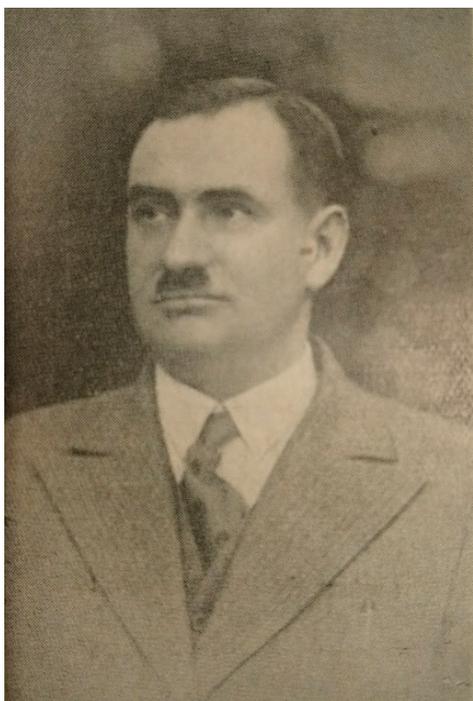
Ryc. 1. Pracownicy lwowskiej Dyrekcji Lasów Państwowych czynią przygotowania do obrony Lwowa w 1939 roku. Od prawej: pierwszy wicedyrektor Kazimierz Baran, drugi dyrektor Jan Dunin-Markiewicz (zdjęcie ze zbiorów Elżbiety Smułkowej, córki Kazimierza Barana)

Fig. 1. Workers of State Forest Directorate in Lviv are preparing defence of Lviv in 1939. From right: first vice-director Kazimierz Baran, second director Jan Dunin-Markiewicz (picture from sets of documents od Elżbieta Smułkowa, daughter of Kazimierz Baran)

Ryc. 2. Karol Nejman (*Kalendarz leśny informacyjny na rok 1935*)

Fig. 2. Karol Nejman (*Kalendarz leśny informacyjny in 1935*)

Ryc. 3. Jan Dunin-Markiewicz (*Kalendarz leśny informacyjny na rok 1935*)

Fig. 3. Jan Dunin-Markiewicz (*Kalendarz leśny informacyjny in 1935*)

Ryc. 4. Stefan Modzelewski (*Kalendarz leśny informacyjny na rok 1935*)

Fig. 4. Stefan Modzelewski (*Kalendarz leśny informacyjny in 1935*)

Ryc. 5. Teofil Lorkiewicz (*Kalendarz leśny informacyjny na rok 1935*)

Fig. 5. Teofil Lorkiewicz (*Kalendarz leśny informacyjny in 1935*)

Ryc. 6. Władysław Chwalibogowski (*Kalendarz leśny informacyjny na rok 1935*)

Fig. 6. Władysław Chwalibogowski (*Kalendarz leśny informacyjny in 1935*)

Ryc. 7. Edward Szemieth (*Kalendarz leśny informacyjny na rok 1935*)

Fig. 7. Edward Szemieth (*Kalendarz leśny informacyjny in 1935*)

Ryc. 8. Edmund Mickiewicz (*Kalendarz leśny informacyjny na rok 1935*)

Fig. 8. Edmund Mickiewicz (*Kalendarz leśny informacyjny in 1935*)

Ryc. 9. Konrad Szubert (*Kalendarz leśny informacyjny na rok 1935*)

Fig. 9. Konrad Szubert (*Kalendarz leśny informacyjny in 1935*)

Ryc. 10. Waław Rogiński (*Kalendarz leśny informacyjny na rok 1935*)
Fig. 10. Waław Rogiński (*Kalendarz leśny informacyjny in 1935*)